

โครงการประเมินและสังเคราะห์สถานภาพ
องค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมในประเทศไทย

หัวข้อเรื่อง วัฒนธรรมกับการพัฒนา
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผู้วิจัย ผศ.ดร. ไสวตรี ณ ถลาง
ผู้ช่วยวิจัย ศิริอร อารมย์ดี
วิเวียน เดชกฤษกร
ปิยาพร อรุณพงษ์
จุฬาลักษณ์ เพิ่มมิตร

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม

รายงานผลการศึกษา
เรื่อง วัฒนธรรมกับการพัฒนาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

งานศึกษาเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑลเป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาเพื่อสำรวจ และประเมินองค์ความรู้ที่ปรากฏอยู่ในงานประเภทต่างๆภายใต้หัวข้อดังกล่าว ผลการศึกษาแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้

1. จำนวนและประเภทของงานวิจัย

จากการสำรวจและจัดทำบรรณานิทัศน์เบื้องต้น คณะผู้วิจัยได้รวบรวมงานที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมกับการพัฒนาได้ทั้งหมด 374 เรื่อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆได้แก่

- ห้องสมุดประจำมหาวิทยาลัยต่างๆในกรุงเทพฯ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดล
- แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ website ต่างๆ เช่น สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและจากแผ่นซีดีรอมเรื่องการประชุมนานาชาติโตเกียวครั้งที่ 9 ณ เมือง Dekalb มลรัฐ Illinois สหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 3-6 เมษายน 2548

จากจำนวน 374 เรื่อง แบ่งประเภทของเอกสารได้ดังต่อไปนี้

ประเภท	จำนวน (เรื่อง)
1) หนังสือ	20
2) วิทยานิพนธ์	307
3) รายงานวิจัย	47
รวม	374

จากจำนวน 374 เรื่อง สามารถจำแนกตามพื้นที่ของงานศึกษาเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนาในพื้นที่ต่างๆได้ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปจำแนกพื้นที่ของการศึกษางานที่ปรากฏอยู่ในเอกสารประเภทต่าง ๆ ดังนี้

พื้นที่ศึกษา	หนังสือ	วิทยานิพนธ์	รายงานวิจัย	รวม
กรุงเทพมหานคร	20	242	36	298
นนทบุรี		31	3	35
ปทุมธานี		20	7	27
สมุทรปราการ		13	1	14
รวม	20	307	47	374

จากการศึกษาพบว่างานที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ แบ่งได้เป็น 4 พื้นที่คือ

พื้นที่แรก คือ กรุงเทพมหานครที่มีข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรูปของเอกสารมากที่สุด

พื้นที่ที่สอง คือ นนทบุรีที่มีข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรูปของเอกสารรองลงมา

พื้นที่ที่สาม คือ ปทุมธานี

และพื้นที่สุดท้ายคือ สมุทรปราการที่มีข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรูปเอกสารน้อยที่สุด

2. การจำแนกมิติการศึกษา

จากการสำรวจงานวิจัยทั้งหมด 374 เรื่อง คณะผู้วิจัยได้จำแนกเนื้อหาของงานวิจัยที่พบว่าครอบคลุมมิติต่างๆทั้งหมด 10 ประเด็น คือ

- 1) ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนา
- 2) การอนุรักษ์วัฒนธรรม
- 3) ความเคลื่อนไหวและการต่อรอง
- 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 5) การวางแผนและการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 6) การพัฒนาทางกายภาพกับการปรับตัว
- 7) ระบบการจัดการทรัพยากรและสาธารณูปโภค
- 8) ระบบเศรษฐกิจและการเมือง
- 9) การพัฒนาด้านเพศสภาพและระบบสุขภาพ
- 10) ความรุนแรงและความขัดแย้งจากการพัฒนา

ของเอกสาร

ตาราง

ประเด็น
การศึกษา
า/
ประเภท
เอกสาร

หนังสือ

วิทยานิ
พนธ์

รายงาน
การวิจัย

รวม

งๆดังนี้

มิติต่างๆทั้ง 10 มิติ คณะวิจัยได้จำแนกมิติดังกล่าวเป็น 2 ประเด็นคือ จำแนกตามประเภทของเอกสารและจำแนกตามพื้นที่ที่ศึกษา ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงประเภทเอกสารและประเด็นในการศึกษา

ประเด็นการศึกษา/ประเภทเอกสาร	1. ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนา	2. การอนุรักษ์วัฒนธรรม	3. ความเคลื่อนไหวและการต่อรอง	4. การพัฒนาคุณภาพชีวิต	5. การวางแผนและมีส่วนร่วมของประชาชน	6. การพัฒนาทางกายภาพกับการปรับตัว	7. ระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล	8. ระบบเศรษฐกิจและการเมือง	9. การพัฒนาด้านเพศสภาพและระบบสุขภาพ	10. ความรุนแรงและความขัดแย้งจากการพัฒนา	รวม
หนังสือ	8	2		5	2	3					20
วิทยานิพนธ์	35	9	10	34	51	40	26	19	77	5	307
รายงานการวิจัย	15		2	5	4	9	3	3	6	1	47
รวม	58	11	12	44	57	52	29	22	83	6	374

งๆ แบ่ง

งานวิจัยที่

มติแรก ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาที่สร้างความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอันเป็นผลจากการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาให้เป็นเมือง พบว่ามี 58 เรื่อง

มติที่สอง กระบวนการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลง มีเนื้อหาเปรียบเทียบเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน พร้อมสะท้อนให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมที่งานนั้นเน้นศึกษาพบว่ามี 11 เรื่อง

มติที่สาม ความเคลื่อนไหวและการตอรอง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิอันพึงได้จากกรณีที่ชุมชนต้องเผชิญหน้ากับการพัฒนา พบว่ามี 12 เรื่อง

มติที่สี่ การพัฒนาคุณภาพชีวิต มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตผู้คนในพื้นที่ศึกษาต่างๆ พบว่ามี 44 เรื่อง

มติที่ห้า การวางแผนและการมีส่วนร่วมของประชาชน มีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยผลักดันการพัฒนาในพื้นที่ศึกษา พบว่ามี 57 เรื่อง

มติที่หก การพัฒนาทางกายภาพกับการปรับตัว มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ และมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป พบว่ามี 52 เรื่อง

มติที่เจ็ด ระบบการจัดการทรัพยากรและสาธารณูปโภค ซึ่งในมตินี้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับจัดการทรัพยากร และสาธารณูปโภคให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา พบว่ามีเรื่อง 29 เรื่อง

มติที่แปด ระบบเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการพัฒนา พบว่ามี 22 เรื่อง

มติที่เก้า การพัฒนาด้านเพศสภาพและระบบสุขภาพ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปรับปรุงระบบสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา พบว่ามี 83 เรื่อง

มติที่สิบ ความรุนแรงและความขัดแย้งจากการพัฒนา มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรุนแรงรวมไปถึงความขัดแย้งที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนา พบว่ามี 6 เรื่อง

ดังจะเห็น

ตาราง

ประเด็น
การ
ศึกษา/
ประเภท
เอกสาร

กรุงเทพ

นนทบุรี

ปทุมธานี

สมุทร

ปราการ

รวม

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้แยกมิติต่างๆกับพื้นที่ที่ศึกษาเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนา
ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 3

ตารางที่ 3 พื้นที่ในการศึกษากับประเด็นในการศึกษา

ประเด็น	1.	2.	3.ความ	4. การ	5. การ	6.	7.	8.	9.	10.	รวม
การศึกษา/ ประเภท เอกสาร	ปัญหา และ ผล กระทบ จาก การ พัฒนา	การ อนุรักษ์ วัฒนธรรม	เคลื่อน ไหว และ การ ต่อรอง	พัฒนา คุณภาพ ชีวิต	การ วางแผน และ การมี ส่วน ร่วม ของ ประ ชา ชน	การ พัฒนา ทาง กาย ภาพ การ ปรับ ตัว	ระบบ การ จัด การ ทรัพยากร และ สถา รณูป โภค	ระบบ เศรษฐกิจ และ เมือง	การ พัฒนา ด้าน เทศ สภาพ และ ระบบ สุข ภาพ	ความ รุนแรง และ ความ ขัด แย้ง จาก การ พัฒนา	
กรุงเทพฯ	52	9	9	33	46	43	20	16	63	6	297
นนทบุรี	1		1	4	3	4	4	6	10		33
ปทุมธานี	3	1	1	1	5	6	5		7		29
สมุทร ปราการ	2	1	1	5	2	1		1	2		15
รวม	58	11	12	43	56	54	29	23	82	6	374

3. ข้อเสนอแนะ

มิตีความรุนแรงและความขัดแย้งจากการพัฒนา มิตีดังกล่าวเป็นมิติที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นไปของการพัฒนาในปัจจุบัน หากแต่เป็นมิติใหม่ที่ยังไม่มีการศึกษาเท่าที่ควร ดังจะเห็นว่าพบเอกสารที่ศึกษาในมิตีดังกล่าวที่ได้ทำการทบทวนเพียง 1 เรื่อง แสดงให้เห็นว่ายังคงขาดองค์ความรู้ในมิตีดังกล่าว นอกจากนั้นในมิติเรื่องการเคลื่อนไหวและการต่อรองทางวัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์วัฒนธรรมก็ยังมีศึกษาน้อยมากเท่าที่ได้ทบทวนเอกสารมา

4. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการวิจัย

4.1 ระยะเวลาในการสำรวจและทบทวนงานศึกษา

เนื่องจากงานศึกษาในประเด็นวัฒนธรรมกับการพัฒนาเป็นประเด็นที่กว้าง และมีขอบเขตเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหลายๆ มิติทั้งในทางวิทยาศาสตร์กายภาพและทางเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนรัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และจิตวิทยา การสำรวจเนื้อหาของงานศึกษาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลาและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางประกอบ ดังนั้นรายงานผลการศึกษาจึงเป็นเพียงผลการศึกษาเบื้องต้นที่ทำขึ้นภายในเวลาอันจำกัดที่ได้รับมอบหมาย

4.2 ประเด็นการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมกับการพัฒนา

ในประเด็นย่อยมีความซ้ำซ้อน และเชื่อมโยงกันทำให้ขอบเขตการจัดประเภทงานศึกษามีความเหลื่อมล้ำทับซ้อน ไม่สามารถแยกประเด็นที่ขาดจากกันได้อย่างชัดเจน